

Редакційна колегія

1. **Оляндер Л.К.**, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри історії зарубіжної літератури Волинського державного університету ім. Лесі Українки (головний редактор).
2. **Удалов В.Л.**, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії літератури Волинського державного університету ім. Лесі Українки (заст. головного редактора).
3. **Павленко Л.П.**, кандидат філологічних наук, завідувач кафедри української мови Волинського державного університету ім. Лесі Українки.
4. **Дубина М.І.**, академік АН ВШ України, головний вчений секретар АН ВШ України.
5. **Жулинський М.І.**, академік НАН України, директор Інституту літератури ім. Т.Шевченка.
6. **Кононенко П.П.**, доктор філологічних наук, професор академік АН ВШ України, директор Інституту українознавства Київського національного університету ім. Т.Шевченка.
7. **Краснова Л.В.**, академік АН ВШ України, доктор філологічних наук, професор Дрогобицького педінституту.
8. **Шульжук К.Ф.**, академік АН ВШ України, доктор філологічних наук, професор Рівненського педагогічного інституту.
9. **Перебийніс В.І.**, доктор філологічних наук, професор кафедри англійської філології Київського лінгвістичного університету.
10. **Швачко С.О.**, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри перекладу Сумського університету.
11. **Гороть Є.І.**, кандидат філологічних наук, професор, завідувач кафедри практики англійської мови Волинського державного університету ім. Лесі Українки (відповідальний секретар).
12. **Харитонова І.Я.**, доктор філологічних наук, професор кафедри німецької філології Київського лінгвістичного університету.

Літературні редактори Л.Пашук, Г.Дробот

Коректор Л.Пашук

Свідоцтво про державну реєстрацію ВЛ № 081 від 27.07.96

Засновник і видавець — Волинський державний університет ім. Лесі Українки
(263025 м. Луцьк, просп. Волі, 13)

Наклад 500 прим. Ціна за домовленістю. Підп. до друку 20.01.98.

Редакційно-видавничий відділ ВДУ (м. Луцьк, просп. Волі, 13).

Друк — ЗАТ «Волинінформ», м. Луцьк, Київський майдан, 11.

ЗМІСТ

Розділ 1. Семантика

З.Босак. Деякі особливості лексико-семантичної структури зв'язків у полі дейксису	7
Л.Булатецька. Лінгвістичні інтерпретації та психологічні припущення	9
І.Гринишина. Англійські запозичення у французькій мові	11
Н.Добжанська. Лімітативні відношення у мікронах локальності (на матеріалі англійської та німецької мов)	13
Н.Єфременко-Жебель. Сполучуваність романських елементів у сфері англійської суспільно-політичної лексики ХХ століття	16
Н.Єфремова. Поняття протилежності у філософії, логіці та лексико-семантичній системі мови	18
Л.Кириченко. Когнітивна семантика ядра ментальної лексики	21
О.Константинова. Структурно-семантичні особливості англійських термінів оподаткування	23
Л.Малімон. Семантична структура іменників англійської мови для позначення часу	27
А.Потапенко. Співвідношення словотворчого і морфемного аналізу	31
Е.Рукіна, Л.Малімон. Системно-функціональні характеристики англійського іменника day	33
Л.Семенюк, О.Сахащук. Походження та способи творення в англійській мові медико-біологічних термінів	38

Розділ 2. Проблеми функціональної морфології та функціонального синтаксису

О.Андрущенко. До класифікації та сполучуваності прислівників міри та ступеня в сучасній англійській мові	41
С.Белова. Ізоморфні та відмінні риси граматичної і лексичної сполучуваності антонімічних прислівників	44
І.Біскуб. До проблеми аспектуального способу дії	46
О.Василенко. Особливості лексичної сполучуваності англійського прислівника always	48
Є.Гороть, А.Потапенко, Н.Рогачова. Труднощі морфемного аналізу	52
О.Євтушок, Т.Капітанюк, Т.Луцишин. Порівняння видових значень дієслів у німецькій та українській мовах	55
І.Карпуть. Трансформаційні граматики в адаптивному управлінні	57
М.Кікець, З.Кікець, Н.Миронюк. Аспектуальні ситуації в темпоральних мікронах визначеної тривалості дії	58
О.Мазяр. Проблема місця французького прикметника-означення в реченні	60
Є.Сінченко. Цільові синтаксичні залежності у системі імплікативних структур	62
Л.Ступакова. Способи поширення номінальної синтагми на рівні складних єдностей	64
Ю.Федюк. Структурні особливості парцельованих конструкцій	66

Розділ 3. Прагматика

Т.Авдєєнко. Прагматичні особливості однореченневих висловлювань в умовах першого підциклу мовленнєвої ретрансляції	70
С.Гедз. Запитальні речення у функції пропонування послуги	72
Т.Іванченко. Деякі контекстуальні особливості передачі негативної оцінки адресата (на матеріалі сучасної англійської мови)	75
Е.Коляда. Відображення перцептивного сприйняття ситуації зміни в семантиці тексту	77
Т.Луцишин. До способів вираження модальності: об'єктивна необхідність	81
Т.Мирончук. Мовленнєва дія виправдання в континуумі конфронтаційної спонукальної аргументації	83
С.Михальчук. Взаємодія недієслівних показників аспектуальності в аспектологічному контексті	88
Н.Одарчук. Функціонування висловлювань поваги, які характеризують внутрішні якості людини	90
А.Рогатюк, О.Федь. Про функціональні особливості директивних висловлювань у сучасній англійській мові	92

Л.Степанова. Реалізація аспектуального значення дій.....	94
Т.Терещенко. Експліцитні та імпліцитні перформативи	96

Розділ 4. Стилїстика

В.Войтюк, Н.Кудь, Н.Лисецька, В.Міханько. Експресивність молодіжного сленгу (на матеріалі німецького журналу «Juma»)	99
С.Палій. «Вільне» варіювання акцентних структур слів у сучасній південноанглійській нормі вимови	101
О.Романова. Валентність та частота фонем у складі	103
Т.Сидорова. Народні мотиви у творчості Сапфо	107
Н.Сорока. Стилїстичний потенціал морфології	108
А.Троцюк. Функціонування нейтральних лексичних одиниць в емотивному тексті.....	111
Т.Харківська. «Символ» vs «алегорія» (постановка проблеми)	113
Н.Шаблій. Структурно-функціональний зміст композиційно-мовленнєвої форми «міркування» на матеріалі художніх та наукових текстів	115
А.Шкаровецька. Стилїстичні маркери імплікації	118

Розділ 5. Психолого-педагогічні та методичні проблеми навчання іноземних мов

О.Андриц. Особливості усного та писемного варіантів німецької мови	121
С.Бондар, Г.Клименко. Формування вмінь і навичок розуміння іншомовного тексту	123
Л.Бондарук. Суб'єктивні фактори успішної навчальної діяльності студентів факультету іноземних мов	125
І.Гунчик. Самостійна робота студентів як фактор формування іншомовного лексичного фонду	127
О.Зубач. Методика навчання усного мовлення	130
Т.Книш, Т.Гайнулліна. Навчання читання і розуміння іноземних текстів наукового характеру за спеціальністю	132
Т.Кухарук. Роль прислів'їв та приказок у формуванні фонетичних, граматичних та лексичних навичок	134
Т.Лісінська. Про естетичну функцію мови	136
С.Мариньчак. Теоретичний аналіз процесу професійної підготовки у сучасній вищій школі	138
В.Панчук. Активізація навчальної діяльності студентів шляхом використання креативних ситуацій на практичних заняттях з іноземної мови	140
М.Шатілова, І.Гунчик. Функціонування інфінітивних конструкцій у сучасній французькій мові	143

2. Він стояв біля стіни. У першому випадку дія характеризується реалізацією своєї граничності у динамічній ситуації; у другому — її неграничністю, наприклад:

1. He left the room and stood near the wall.

2. He stood near the wall waiting for her.

Граничність дії у динамічній ситуації актуалізується її вичерпаністю, виконанням, зберіганням підсумкового стану в момент мовлення» [6, 55]; результат дії показаний конкретно. Зрозуміло, що дія не повторюється, змістовна навантаженість граничності динамічної ситуації є показником якісних змін у протіканні дії. Всі перелічені вище показники не є характерними для неграничної дії у статичній ситуації: дія не є вичерпаною, виконаною, нема її результату в момент мовлення.

Наші спостереження, аналіз прикладів дають підставу зробити висновок, що для реалізації аспектуального змісту словосполучення (речення) ми потребуємо «комплекс інформації». В процесі вербалізації спостерігається таке явище спектра дії: при співвідношенні з денотативною ситуацією актуалізується семантичний зміст, а при співвідношенні з аспектуальною ситуацією її семантичний зміст «прагматизується».

Література

1. Балин Б.М. Немецкий аспектологический контекст в сопоставлении с английским. — К., 1969.
2. Білінський М.Е. Граматичні функції дієслів руху в англійській мові. // Іноземна філологія. — 1982. — № 64. — С. 6-12.
3. Блох М.Я. Курс теоретической грамматики: Учебник. — М., 1983.
4. Бондарко А.В. Аспектуальность / Теория функциональной грамматики: Л., 1987.
5. Бондарко А.В. Принципы функциональной грамматики и вопросы аспектологии. — Л., 1983.
6. Бондарко А.В. Категориальные ситуации // Вопр. языкознания. — 1983. — № 2. — С. 48-56.
7. Зернов Б.Е. Взаимодействие частей речи в английском языке (статико-динамический аспект). — М., 1986.
8. Маслов Ю.С. Очерки по аспектологии. — Л., 1984.
9. Кикец Н.И. Формирование аспектуальных ситуаций в микроронах претерита в современном английском языке: Автореф. дис... канд. филол. наук. — М., 1984. — 24 с.
10. Eric Segal. The Class. — A Bantam Book, 1986.

Summary

The article deals with the problem of Language Inherent Category of Aspectology, types of aspect situations in Modern English, ways of their treating and interpretation. We made the conclusion that for the realization of the aspect context (meaning) of a word-combination (sentence) we need «the complex of information».

Г. Терещенко

Експліцитні та імпліцитні перформативи

Проблема перформативності в лінгвістиці ще далека від свого вирішення. Вважається, що дієслово є перформативним, коли воно вживається у формі 1-ї особи теперішнього часу недоконаного виду, з адресатом у формі 2-ї особи, причому таке висловлювання повинне дорівнювати виконанню ілокутивної дії, позначеної цим дієсловом [1, 26].

Тоді виникає низка запитань: а чи можна будь-яку ілокутивну дію позначити перформативним дієсловом? Які критерії вибору перформативного дієслова існують для позначення ілокутивної дії? І якщо припустити, що певній кількості ілокутивних актів відповідає така ж кількість перформативних дієслів, то з якою метою Дж.Остін розрізняв поняття «ілокутивне» і «перформативне» дієслово і до чого призводить їх ідентифікація в дослідженнях деяких лінгвістів.

Гіпотеза філософа Оксфордської школи Дж.Остіна про здатність висловлювання з певною структурою виконувати в мовленні певні дії стала вихідним положенням у теорії мовленнєвих актів.

Усі висловлювання було поділено на два види: констативи, тобто висловлювання описового характеру, і перформативи, або висловлювання з визначеною контекстом ілокутивною дією. Пізніше було виявлено структуру цих висловлювань. Констативи і перформативи почали поділяти на три акти: ілокутивний (тобто власне інтонаційно оформлене і граматично правильно побудоване, співвіднесене з об'єктивною реальністю речення, що вивчається на синтаксичному рівні мови), ілокутивний (реченню надається певна ілокутивна ціль шляхом поміщення його в контекст мовлення) і перлокутивний (мовленнєві акти з певною ілокутивною ціллю, результатом яких є вплив на слухача). Третій акт можна швидше назвати перлокутивним ефектом ілокутивного акту.

Синтезуючи ці акти, Дж.Остін робить висновок про те, що здійснення мовленнєвої дії передбачає комплексне здійснення двох дій: формування висловлювання (ілокутивний акт) і реалізацію комунікативної інтенції мовця (ілокутивний акт), з факультативним перлокутивним ефектом.

З цього випливає, що так звані ілокутивні висловлювання покликані певним чином змінити об'єктивну реальність.

Тобто вони не констатують факту, як такого, а вживаються з певною ілокутивною ціллю, яка досягається в певному мовленнєвому контексті, спираючись на ілокутивний потенціал висловлювання. Для досягнення будь-якої цілі застосовують певні засоби. У цьому випадку першочерговим і основним є перформативне дієслово. Всі вчені, які займаються проблемами мовленнєвих актів, намагалися дати власну інтерпретацію перформативного дієслова.

З'являється два протилежних погляди на проблему взаємовідношення перформативних та ілокутивних дієслів. Ідентифікація цих понять призвела до того, що стали вважати, ніби будь-яке висловлювання з ілокутивним потенціалом може передаватися перформативним дієсловом, яке буде визначати його ілокуцію і може факультативно виступати в поверхневій структурі будь-якого речення. Ця думка була висунута Дж. Россом у його статті «Розповідні речення» [4] і підтримана Дж. Лакоффом [3].

Є.В.Падучева, навпаки, прийшла до висновку, що здатність до перформативного вживання — це специфічна якість лише деяких дієслів [2, 226]. І хоча кожне речення володіє ілокутивним потенціалом, проте не кожен ілокутивний акт можна звести до перформативного дієслова, а значить, не кожне ілокутивне дієслово можна назвати перформативним. Такими дієсловами в німецькій мові вважаються, наприклад: *drohen, vorwerfen, schmeicheln, Komplimente machen* та деякі інші. Розглянемо, для прикладу, таке висловлювання: *Frau Haublein sieht sie an: «Hübsch siehst du aus, mein Kind!»* [R.Strahl, 25], ілокутивна функція якого — похвала, комплімент. Введемо в структуру цього висловлювання сполучення *Komplimente machen* у формі першої особи теперішнього часу недоконаного виду, тобто по суті — у формі перформативу: *Ich mache dir Komplimente: du siehst hübsch aus, mein Kind*.

Але чи набуває це висловлювання тоді статусу перформативного? Звичайно, ні. Значить, будучи ілокутивним, вираз *Komplimente machen* не є перформативним. У цьому випадку висловлювання виступає на чисто констативних позиціях (констатує факт компліменту, який робить мовець).

Систематизація типів ілокутивних актів і, відповідно, перформативних дієслів, як одна з проблем прагматики, ще ніким не була здійснена повною мірою, отже в цій галузі можливі поки що описи окремих конкретних випадків.

Ще однією з проблем перформативності є розрізнення експліцитних та імпліцитних перформативів.

Експліцитні перформативні формули — це речення, які служать для очевидного вираження характеру мовленнєвої дії (наприклад, наказ, прохання, подяка). Д.Вундерліх у праці *Linguistische Pragmatik* (1972) намітив лінгвістичну структуру таких експліцитних перформативних формул: «*ich... dir, daß...*».

z.B. *Ich verspreche dir fest, daß ich pünktlich komme.* [F.Huch, 9]. Можливі деякі модифікації цієї формули, наприклад: *Ich flehe dich, sei nicht hart mit dem Kind!* [F.Huch, 25]. Ця формула стоїть у позитивній формі індикатива теперішнього часу; підмет: перша особа (однини чи множини); додаток виражений особовим займенником (у Дат. чи Акк.): друга особа (однини чи множини).

Є думка, що речення типу: *Ich werde mich zu meinen Gunsten verändern, das verspreche ich dir, Lene.* [F.Huch, 9] або *Alle Fahrgäste werden gebeten, ihre Plätze zu nehmen* є також перформативними [1, 60], але питання про те, чи можна вважати їх експліцитними перформативами, залишається відкритим. Однією з проблем експліцитних перформативних формул є також те, що вони не завжди достатньо чіткі, щоб правильно виявити комунікативну інтенцію мовця. Як приклад, для ілюстрації наведемо наступні висловлювання: *Ich rate dir den Arzt zu besuchen (Ratschlag)* [Simmel, 26] *Ich rate dir die Klappe zu halten (Drohung)* [W. Raabe, 14].

Імпліцитний перформатив, на противагу експліцитному, — не виражений у поверхневій структурі висловлювання перформативним дієсловом, а отже, слухачеві необхідно здогадуватися про інтенцію мовця через контекст. Імпліцитний перформатив характеризується прихованою перформативною формулою, яку при бажанні можна легко вивести з глибинної структури в поверхневу. В породжуючій трансформаційній граматиці часто такі «самі собою зрозумілі» складові виключаються. Припускається, що на абстрактному рівні речення включають у себе абстрактні дієслова, типу: *versprechen, vorwerfen*, які в процесі творення думки зникли. Прикладом такого висловлювання може бути речення: *Du bist so spät gekommen* [F.Huch, 5], яке може поряд з констатацією факту виражати також докір і може легко експлікуватися у форму: *Ich muß dir den Vorwurf machen, daß du so spät gekommen bist.* При цьому вираз *den Vorwurf machen*, або дієслово *vorwerfen* є ілокутивним, але не може бути перформативним, хоча сама

ситуація мовлення і деякі інші індикатори (роль яких ми розглянемо пізніше) вказують на перформативне висловлювання. Але твердження про те, що певні ілокутивні цілі можна виразити через перформативне дієслово, вимагає більш конкретних доказів, ніж просто семантична інтуїція. Розглянемо, як приклад, наступні речення: *Ich erlaube dir nicht, das wieder zu machen.* [А.Кriegler, 47] *Ich wette, daß sie die Karten auch schon adressiert hat.* [О.Лachtman, 9]. Вимовляючи їх, ми виконуємо певну дію (сперечаємося, дозволяємо). Такі мовленнєві акти Дж.Остін трактує не як висловлювання, а як ілокутивну силу висловлювання. [1, 87]. Він стверджує, що в інших випадках просто через висловлювання не можна виконати якусь дію. В таких реченнях про дію лише повідомляється, або вона (дія) супроводжується висловлюванням. Вимова таких речень самостійно не є дією. Але не можна вважати, що обов'язковим показником перформативного висловлювання є наявність експліцитно вираженого перформативного дієслова. Наведемо такий приклад: *Gustaf hat seine Hand gehoben: «Das Geheimnis geht mit mir ins Grabe»* [F.Нuch: 24], в глибинній структурі якого лежить перформативне дієслово *versprechen*. Тоді це речення можна інтерпретувати так: *Gustaf hat seine Hand gehoben: «Ich verspreche dir: «Das Geheimnis geht mit mir ins Grabe»*. Внаслідок відповідного правила погашення перформативного дієслова так звана факультивна абстарактна частина речення зникає, і ми отримуємо перший приклад.

Отже, що мовленнєвий акт має подвійну структуру: перформативне речення і залежне від нього

речення пропозиційного змісту. Якщо перформативна складова частина ілокутивного акту не є чітко вербалізована, вона завжди імплікована і виступає в глибинній структурі мовленнєвого акту. З цього випливає, що імпліцитні мовленнєві акти — це акти з прихованою перформативністю.

Література

1. Остин Дж. Слово как действие // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 17. — М., 1986. — С. 22-131.
2. Падучева Е.В. Семантические исследования. — М., 1996. — 257 с.
3. Lakoff G. Linguistics and Natural Logic // Synthese 22: 151-271.
4. Ross J. On Declarative Sentences // Jacobs/Rosenbaum. — New-York, 1970. — P. 222-272.
5. Wunderlich D. Linguistische Pragmatik. — Frankfurt a.M., 1972.

Джерела прикладів

1. Нuch F. Beethoven. — München, 1958. — 456 s.
2. Krieger A. Geliebt, gejagt und unvergessen. — Berlin und Weimar, Aufbau-verlag, 1974. — 679 s.
3. Lachtman O. Ein Sommer voller Liebe. — Leipzig Mitteldeutscher, 1982. — 157 s.
4. Raabe W. Die Gänse von Bützow. — Berlin, Verlag der Nation, 1976. — 235 s.
5. Simmel J. Niemand ist eine Insel. — Locarno, 1975. — 731 s.
6. Strahl R. Du und ich und klein Paris. — Berlin, Verlag der Nation, 1980. — 320 s.

Summary

Some problems of systematization of types of illocutive acts are investigated. The difference between explicit and implicit performatives is shown.